

29. OHANNESSIAN, Robin, et al. A systematic review of serious video games used for vaccination. *Vaccine*, 2016, 34.38: pp. 4478-4483
30. PELLETIER, Vincent Huard, et al. Video games and their associations with physical health: a scoping review. *BMJ open sport & exercise medicine*, 2020, 6.1: e000832
31. PÉREZ, Adriana, et al. Exposure to tobacco in video games and smoking among gamers in Argentina. *Tobacco control*, 2019, 28.4: pp. 427-433
32. PETERS, H.; STILLWELL, David. Construction and validation of a games-based intelligence assessment in Minecraft. 2021
33. PLANTE, Courtney N., et al. Video games as coping mechanisms in the etiology of video game addiction. *Psychology of Popular Media Culture*, 2019, 8.4: pp. 385-394
34. PRIMACK, Brian A., et al. Role of video games in improving health-related outcomes: a systematic review. *American journal of preventive medicine*, 2012, 42.6: pp. 630-638
35. SIMONS, Monique; BERNAARDS, Claire; SLINGER, Jantine. Active gaming in Dutch adolescents: a descriptive study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 2012, 9.1: pp. 1-9
36. SMITH, Kenneth L.; HUMMER, Tom A.; HULVERSHORN, Leslie A. Pathological video gaming and its relationship to substance use disorders. *Current Addiction Reports*, 2015, 2.4: pp. 302-309
37. SOPER, W. Barlow; MILLER, Mark J. Junk-time junkies: An emerging addiction among students. *The School Counselor*, 1983, 31.1: pp. 40-43
38. Statista, Citat la 18.02.2021. Disponibil: <https://www.statista.com/topics/868/video-games/>
39. Statista, Citat la 20.02.2021. Diponibil: <https://www.statista.com/statistics/748044/number-video-gamers-world/>
40. SUSI, Tarja; JOHANNESSON, Mikael; BACKLUND, Per. Serious games: An overview. 2007
41. THOMPSON, Debbe; BARANOWSKI, Tom; BUDAY, Richard. Conceptual model for the design of a serious video game promoting self-management among youth with type 1 diabetes. *Journal of diabetes science and technology*, 2010, 4.3: pp. 744-749
42. WITTEK, Charlotte Thoresen, et al. Prevalence and predictors of video game addiction: A study based on a national representative sample of gamers. *International journal of mental health and addiction*, 2016, 14.5: pp. 672-686

EFACTELE PERIOADEI DE CRIZĂ ASUPRA PERSOANELOR DEFAVORIZATE

THE EFFECTS OF THE CRISIS PERIOD ON DISADVANTAGED PEOPLE

Dumitru Carata, doctor în științe medicale, conferențiar universitar,

UPS „Ion Creangă” din Chișinău,

Dumitru Carata, doctor of medical sciences, associate professor,

SPU "Ion Creanga", Chișinău

ORCID: 0000-0001-8148-0656

CZU: 613.8:616-036.2

Abstract

In the context of the COVID-19 pandemic, social protection actions for the population and the provision of social services should be adapted so as to help prevent the spread of the virus and possible complications, especially in relation to disadvantaged groups that may be more affected by the current changes, isolation at home, inability to generate income, distance learning, etc.

Key-words: pandemic, drug addiction, alcoholism, HIV infection, protection measures.

Pandemia cu coronavirus a avut un impact negativ asupra multor tipuri de afaceri. Printre cele mai afectate s-au numărat zonele asociate cu mișcarea constantă de persoane și mărfuri, precum turismul și alimentația. Și, de asemenea, afacerea cu droguri. [6]

Potrivit raportului Oficiului ONU pentru Droguri și Criminalitate, pandemia COVID-19 a înrăutățit lucrurile. Închiderea frontierelor, zborurile anulate și alte restricții legate de pandemie au perturbat rutele tradiționale de aprovizionare cu droguri. Lipsa lor pe piața neagră duce la faptul că oamenii încep să consume droguri de calitate mai scăzută și mai periculoase, iar prețurile lor sunt în creștere. În același timp, creșterea șomajului și scăderea veniturilor pot împinge oamenii să caute câștiguri ilegale, inclusiv creșterea culturilor ilegale și traficul de droguri. În plus, persoanele disperate sunt mai susceptibile să găsească alinare în alcool și droguri, ceea ce înseamnă că se poate aștepta la creșteri suplimentare ale consumului de droguri. [7]

Pandemia COVID-19 prezintă pentru profesioniștii din domeniul sănătății și autoritățile din domeniul sănătății publice din întreaga lume diferite provocări fără precedent. Psihatrii, narcologii, dermatovenerologii, infecționiștii, psihologii, asistenții sociali și alți specialiști din domeniul asistenței medico-psiho-sociale persoanelor aflați în dificultate sunt îngrijorați de faptul că pacienții lor, cu dependență de droguri, dependență de alcool, infectați cu HIV, pot fi printre cei mai vulnerabili la boală.

Un studiu al datelor disponibile arată că persoanele care consumă droguri se numără printre grupurile de populație cele mai vulnerabile la riscurile de infecție cu virusul SARS-Cov-2 și complicațiile bolii. Ele sunt, de asemenea, expuse la o serie de consecințe negative asociate cu măsurile restrictive luate în întreaga lume care vizează reducerea creșterii pandemiei. [5]

Actuala criză de sănătate publică ridică probleme serioase suplimentare pentru bunăstarea persoanelor care folosesc droguri, pentru asigurarea continuității serviciilor destinate persoanelor consumatoare de droguri, precum și pentru protecția celor care oferă îngrijire și sprijin pentru această populație. [8]

Persoanele cu dependență de substanțe la infectare cu virusul SARS-Cov-2 pot fi mai susceptibile la complicații după infecție decât populația generală. Utilizatorii de droguri și stimulente cu opiu pot prezenta un risc mai mare de complicații, deoarece aceste substanțe au un efect negativ asupra sănătății respiratorii. Având în vedere că opiaceele deprimă centrele respiratorii și de tuse ale creierului, utilizarea pe termen lung a drogurilor din grupul de opiu în doze mari poate duce la un risc crescut de dezvoltare a infecției pulmonare, precum și la dezvoltarea hipoxiei cronice. Utilizarea cronică a drogurilor din grupul cu opiu poate avea, de asemenea, un efect imunosupresor, reducând rezistența organismului la viruși și infecții.

În același timp, factorii sociali asociați cu probabilitatea dezvoltării dependenței de anumite substanțe psihoactive pot acționa ca factori de risc atât pentru infecția cu virusul SARS-Cov-2, cât și pentru evoluția complicată a bolii.

Regimul de autoizolare, introdus în orașele din întreaga lume ca o măsură contrară pandemiei în creștere, schimbă ritmul vieții oamenilor. Cei mai vulnerabili în această situație pot fi persoanele care fac reabilitare după oprirea consumului de droguri, precum și persoanele cu dependență care au nevoie de vizite regulate la grupurile de reabilitare și de sprijin (inclusiv în cadrul programelor în 12 etape/pași). Reducerea accesului la programele de

reabilitare și la structurile proprii de sprijin social poate, la rândul său, exacerba riscul de recidivă a consumului de droguri, ceea ce duce la un risc crescut de supradozaj.

Introducerea restricțiilor privind circulația prin oraș și alte măsuri luate în timpul regimului de autoizolare reduc accesul la servicii pentru programele de prevenire a HIV care lucrează cu consumatorii de droguri - sfaturi medicale și juridice, teste HIV, echipamente de injecție curate. Având în vedere că unii dependenți continuă să injecteze droguri în condiții de acces limitat la echipamente de injecție curate, riscurile de răspândire a infecțiilor transmisibile din sânge cresc semnificativ. În unele cazuri, când accesul la medicamentul ales este pierdut în condiții de carantină, substanța utilizată este înlocuită cu analogi, modalitățile de utilizare care sunt asociate cu un risc ridicat de transmitere a infecțiilor precum HIV, VHB, VHC. [5]

Afecțiunile medicale cronice sunt asociate cu unele modele de consum de droguri și cresc riscul de a dezvolta boli grave. Din cauza prevalenței ridicate a afecțiunilor medicale cronice în rândul persoanelor care consumă droguri (PWUD), mulți dintre aceștia vor avea un risc deosebit de a dezvolta boli respiratorii grave dacă se infectează cu COVID-19. Printre aceste exemple se numără:

- Prevalența bolilor pulmonare obstructive cronice (BPOC) și cea a astmului sunt mari în rândul consumatorilor de droguri aflați în tratament, iar fumatul de heroină sau cocaină, crack poate fi un factor agravant (Palmer et al., 2012).
- Există, de asemenea, o incidență ridicată a bolilor cardiovasculare în rândul persoanelor care își injectează droguri și a celor care consumă cocaină (Thylstrup et al., 2015)(Schwartz și colab., 2010).
- Metamfetamina determină contractarea vaselor de sânge, ceea ce poate contribui la leziuni pulmonare și există dovezi că abuzul de opioide poate interfera cu sistemul imunitar (Sacerdote, 2006).
- Prevalența HIV, infecțiile cu hepatită virală și cancerul hepatic - care determină un sistem imunitar slăbit - este mare în rândul persoanelor care își injectează droguri.
- Fumatul tutunului și dependența de nicotină sunt foarte frecvente în unele grupuri de PWUD și pot crește riscurile de a prezenta mai multe efecte negative.[9]

Pentru a confirma sau infirma presupunerile specialiștilor din domeniul dat am analizat unele date statistice cu referire la evoluția narcomaniei, alcoolismului și infecției HIV în Republica Moldova pe perioada de pandemie Covid-19.

La sfârșitul anului 2019 la evidența IMSP Dispensarul Republican de Narcologie cu diagnosticul: „Dependența de drog” au fost la evidență 11924 persoane, din care: gen masculin – 11209 (20 sunt adolescenți), gen feminin – 715.

Pe parcursul anului 2020 cu diagnosticul: „Dependența de drog” au fost luați la evidență 527 persoane (gen masculin – 506 (4 sunt adolescenți), gen feminin – 21, în comparație cu anul 2019 au fost luați la evidență - 562 persoane, gen masculin 529 (13 sunt adolescenți), gen feminin – 33).

Tabelul 1. Prevalența narcomaniei în Republica Moldova, anii 2007 - 2020.

Prevalența narcomaniei în Republica Moldova anii 2007 - 2020													
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
7747	8251	8802	9096	9449	9652	9995	10483	11045	11259	11661	11805	11924	11586

Tabelul 2. Repartizarea după vîrstă pacienților aflați la evidență pe parcursul anilor 2016-2020.

Anul	Vîrsta	Pîna la 15 ani	16 – 18 ani	19 – 30 ani	30 ani și mai mult	Total
2016		0	54	4382	6823	11259
2017		0	48	3957	7656	11661
2018		0	42	2806	8957	11805
2019		0	20	2911	8993	11924
2020		0	19	2713	8873	11586

După cum urmează din tabele 1 și 2, pe parcursul anilor 2007 – 2019 prevalența prin narcomanie a fost în permanentă creștere și numai în anul 2020 sa micșorat cu 338 cazuri în comparație cu anul 2019. Sa micșorat și incidența prin narcomanie, în anul 2020 au fost luați la evidență - 527 persoane, cu 35(6,3%) mai puține decît în anul 2019, la fel sa micșorat și numărul adolescenților cu 9(31%) persoane. Date statistice prezentate sunt îmbucurătoare, dar în mare parte se datorează restricțiilor impuse pe perioada de pandemie Covid-19.

Analizînd evoluția narcomaniei în Republica Moldova în anii 2017-2018, am evidențiat o scădere semnificativă a numărului deceselor prin supradozare în rândurile narcomanilor, datorită tratamentului de substituție cu metadona/buprenofrina. [1]

Cu regret menționăm că pe parcursul anului 2020 numărul persoanelor decedate în rîndul dependenților de droguri a ajuns la 84 (în 2019 – 54), din cauza supradozării cu droguri 19 (în anul 2019 – 16). Toate acestea confirma faptul că restricțiile instalate pe perioada de pandemie negativ a influențat speranța de viață în rîndurile persoanelor consumatoare de droguri. [2]

Alcoolismul pentru Republica Moldova la fel prezintă o problemă prioritară. Restricțiile impuse în perioada de pandemie Covid-19 a influențat vizibil și consumul de alcool.

Conform datelor prezentate de Organizația Mondială a Sănătății Republica Moldova ocupă locul doi în Europa după volumul consumului de alcool de o persoană fizică - 18,2 litri. (OMS, 2011).[4, p.8]

Pe parcursul anului 2019, conform datelor statistice prezentate de IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, în supraveghere narcologică au fost luați 3212 pacienți cu diagnoza „Alcoolismul cronic”, gen masculin – 2753, gen feminin – 459 persoane.

La data de 01.01.2020 cu diagnoza „ Alcoolismul cronic” în supraveghere narcologică au fost 46872 persoane, din care gen masculini – 39490, gen feminin – 7382.

La data de 01.01.2021 cu diagnoza „ Alcoolismul cronic” în supraveghere narcologică sunt 46057 persoane, din care gen masculini – 38795, gen feminin – 7262, cu 815 persoane mai puține decît un an în urmă.

Pe parcursul anului 2020 în Republica Moldova au fost luați la evidență 2272 persoane (gen masculin – 1940, gen feminin – 332), mai puține cu 940(2%) persoane în comparație cu anul 2019, cu 813(86,5%) de gen masculin și cu 127(13,5%) de gen feminin. [2]

Tabelul 3. Incidența și prevalența prin alcoolism și psihoze alcoolice în Republica Moldova.

Anul	Incidența			Prevalența			
	Total	Bărbați	Femei	Anul	Total	Bărbați	Femei
2019	3212	2753	459	2019	46872	39490	7382
2020	2272	1940	332	2020	46057	38795	7262

Pe teritoriul municipiului Chișinău sunt supravegheați de medici 11239 persoane cu alcoolism și psihoze alcoolice. (La data 01.01.2021). [2]

Tabelul 4. Incidența și prevalența prin alcoolism și psihoze alcoolice în mun. Chișinău.

Incidența și prevalența prin alcoolism și psihoze alcoolice în mun. Chișinău

Anul	Incidența			Anul	Prevalența		
	Total	Bărbați	Femei		Total	Bărbați	Femei
2019	418	364	54	2019	10933	9514	1419
2020	369	306	63	2020	11239	9758	1481

Analizând incidența și prevalența prin alcoolism și psihoze alcoolice putem menționa, că numărul persoanelor depistate și luate la evidență pe parcursul anului 2020 în Republica Moldova sa micșorat cu 940(2%), în municipiului Chișinău cu 49(12%). Datele statistice subliniază faptul că micșorarea numărului de persoane cu alcoolism și psihoze alcoolice în Republica Moldova este mai evidentă în rândul bărbaților - cu 813 cazuri mai puține. În municipiul Chișinău datele statistice demonstrează atât micșorarea numărului de bărbați cu alcoolism și psihoze alcoolice cu 49(13,5%) persoane, cât și majorarea numărului de femei cu alcoolism și psihoze alcoolice cu 9(14,3%) persoane.

Datele obținute permit să concluzionăm că regimul de autoizolare, introdus în Republica Moldova, a influențat negativ asupra femeilor consumatoare de alcool prin mărirea numărului de alcoolism cronic și psihoze alcoolice în rândul lor (mun. Chișinău) și pozitiv asupra bărbaților consumătorilor de alcool micșorând numărul persoanelor cu alcoolism cronic și psihoze alcoolice în rândul bărbaților.

Analizând evoluția epidemiei cu HIV în Republica Moldova în ultimii doi ani, am evidențiat o scădere semnificativă cu 248 (27%) cazuri a numărului persoanelor infectați cu HIV în anul 2020 în comparație cu anul 2019. [3]

Tabelul 4. Repartizarea după vîrstă a persoanelor infectate cu HIV, anii 2019 - 2020.

Anul	0 – 1 an	2 - 4 ani	15 – 24 ani	25 – 49 ani	50 ani și mai mult	Total
2019		18	78	667	159	922
2020	4	7	65	488	110	674

Conform datelor statistice prezentate de Unitatea de coordonare a Programului Național de prevenire și control a infecțiilor HIV/SIDA și ITS, căile probabile de transmitere ale virusului HIV în anul 2020 sunt:

- Utilizarea drogurilor i/v - 24
- Homosexuală – 16
- Verticală, de la mamă la făt – 11
- Heterosexuală – 623

Epidemia cu HIV în ultimul an mai mult a fost concentrată asupra a doi factori: continuarea epidemiei în rândul consumătorilor de droguri injectabile și a partenerilor lor sexuali, cu un număr relativ mare de femei cu transmitere heterosexuală a HIV, și a epidemiei în rândul bărbaților care fac sex cu bărbați, ceea ce contribuie la creșterea infectării cu HIV în rândul bărbaților. [3]

Datele statistice confirmă în mare parte presupunerile făcute de medici, psihologi, asistenți sociali și alți specialiști în domeniul dat:

1. Numărului persoanelor dependente de substanțe psihoactive și persoanelor infectate cu HIV sau micșorat simțitor cu 6,3% în rândul dependenților de droguri (31% în rândul adolescenților), în rândul persoanelor cu alcoolism cronic și psihoze alcoolice cu 2% (în municipiul Chișinău cu 12%) și cu 27% în rândul persoanelor infectați cu HIV. Aceste efecte pozitive evidente se datorează restricțiilor impuse pe perioada de pandemie Covid-19.
2. Perioada de pandemie Covid-19 a influențat negativ asupra femeilor prin mărirea numărului de alcoolism cronic și psihozelor alcoolice în rândul femeilor consumatoare de alcool cu 14,3%.
3. Măsurile luate pentru a încetini răspândirea SARS-Cov-2 au în mod indirect și un impact negativ asupra accesului consumatorilor de droguri la serviciile de reabilitare, tratament de substituție cu metadona/buprenofrina, de salvare a vieții în cazul supradozării, precum și asupra răspândirii unor unități semnificative, din punct de vedere social, a bolilor asociate cu practica consumului de droguri injectabile (*HIV, hepatitele B, C și al.*).
4. Restructurarea pieței drogurilor în cadrul măsurilor actuale de carantină duce la o creștere a supradozărilor și a deceselor în rândul consumatorilor de droguri. Pandemia influențează negativ speranța de viață în rândurile persoanelor dependente de droguri.
5. Pe perioada de pandemie în rândul persoanelor infectați cu HIV se evidențiază mărirea numărului consumatorilor de droguri injectabile și homosexualilor.

Pentru a reduce riscurile legate de narcomanie, alcoolism, infecțiile transmise sexual în perioada de pandemie COVID-19 este necesar de a promova mai insistent în societate modul sănătos de viață.

În cazul utilizării în comun a drogurilor sau a echipamentelor specifice ar trebui să fie puternic descurajate persoanele care consumă droguri prin promovarea măsurilor adecvate de distanțare socială și de igienă.

Strategiile de comunicare trebuie dezvoltate pentru a viza în mod adecvat diferite comportamente de consum și grupuri de consumatori, inclusiv grupuri defavorizate, cum ar fi persoanele fără adăpost, consumatorii de droguri recreaționale și consumatorii de canabis.

Persoanele care consumă droguri ar trebui încurajate, acolo unde este posibil, să ia în considerare oprirea sau reducerea consumului de droguri ca și măsură de protecție. Totodată, sunt necesare acțiuni pentru a asigura sprijin profesional și ajutor pentru cei care caută acces la servicii.

Așa cum se practică și în alte servicii de sănătate, respectiv servicii sociale, centrele de asistență destinate consumatorilor de droguri, adăposturile și închisorile ar trebui să difuzeze mesaje clare cu privire la modul de reducere a riscului de infecție și să pună la dispoziție materiale adecvate, atât beneficiarilor serviciilor, cât și personalului acestora.

Acestea ar trebui să includă:

- Măsuri de protecție personală: promovarea igienei mâinilor și a practicilor adecvate de reducere a riscurilor, cum ar fi tuse și strănut la nivelul cotului. Băile fiind aprovizionate cu săpun și materiale de uscare după spălarea mâinilor, agenți sanitari care conțin cel puțin 60% alcool, pentru mâini, în punctele cheie din cadrul locației, inclusiv la birourile de înregistrare, la intrări și la ieșiri.

- Măsuri de mediu: curățarea frecventă a suprafețelor utilizate, minimizarea partajării obiectelor, asigurarea ventilației adecvate.
- Practica actuală în comunicare cu persoanele consumatoare de droguri, privind riscurile de utilizare în comun a drogurilor și a echipamentelor specifice, trebuie revizuită pentru a se asigura că este adecvată cerințelor de reducere a riscurilor de expunere la COVID-19, având în vedere posibilele moduri de transmisie (picături, suprafețe).
- Practicile actuale în furnizarea de echipamente de injectare sterilă și alte echipamente utilizate în consumul de droguri (de exemplu, echipamentele de fumat sau de inhalare) pentru a limita partajarea lor între consumatorii de droguri trebuie revizuite și adaptate, dacă este necesar, pentru a se asigura că acestea rămân adecvate acestui scop. Este probabil să fie necesară creșterea nivelului de furnizare a echipamentelor pentru consumatorii de droguri care se autoizolează.
- Trebuie promovate și introduse măsuri de distanțare socială pentru persoanele care consumă droguri și pentru cei care lucrează cu acest tip de grup. Acestea includ evitarea contactului strâns (strângeri de mână și săruturi), distanțarea adecvată unul de celălalt și limitarea numărului de persoane care pot utiliza serviciile în același timp. Ar trebui acordată o atenție deosebită sprijinirii și furnizării mijloacelor necesare beneficiarilor serviciilor de asistență din domeniul drogurilor, infecției cu HIV, utilizatorilor de adăposturi și prizonierilor pentru a le permite acestora să se protejeze de infecții, pe ei înșiși, dar și pe ceilalți. [9]

BIBLIOGRAFIE

1. IMSP Dispensarul Republican de Narcologie. Date statistice privind persoanele consumatoare de droguri pentru anii 2007 - 2020.
2. IMSP Dispensarul Republican de Narcologie. Date statistice privind alcoolismul cronic și psihoze alcoolice pentru anii 2019, 2020.
3. IMSP Spitalul de Dermatologie și Maladii Comunicabile. Unitatea de coordonare a Programului Național de prevenire și control a infecțiilor HIV/SIDA și ITS. Programului național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pe anii 2021 – 2025. Date statistice privind infecția HIV pentru anii 2019, 2020.
4. Țirdea M., Ciobanu A., Vasiliev T., Buzdugan L. „Reducerea consumului nociv de alcool: analiza cost-eficacității strategiilor de control al alcoolului în Republica Moldova”, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2011, 48 p.
5. Ли Е.А., Корень С.В. „Аспекты соматической коморбидности в наркологии. Пандемия COVID-19 и потребители наркотиков”, „ВОПРОСЫ НАРКОЛОГИИ”, №6 (189), 2020, стр. 73 – 83.
6. <https://www.kommersant.ru/doc/4340846#id1895044>
7. <https://news.un.org/ru/story/2020/06/1380872>
8. https://www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/covid-19-and-people-who-use-drugs_ro#
9. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/considerations-relating-social-distancing-measures-response-covid-19-second>.